

Lastekaitseseadus

1. peatükk ÜLDSÄTTED

§ 1. Seaduse reguleerimisala

(1) Käesolev seadus sätestab riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste ametiasutuste ning nende ametiisikute, avalik-õiguslike ja eraõiguslike juriidiliste isikute ning füüsiliste isikute kohustused ja ülesanded laste õiguste ja heaolu tagamisel, lastekaitse korralduse, lastega töötavatele isikutele seatud keelud ja piirangud, lapse kohtlemise põhimõtted, abivajava lapse, hädaohus oleva lapse ja perekonnast eraldatud lapse kohtlemise põhimõtted, riikliku järelevalve seaduse täitmise üle ja vastutuse seaduse rikkumise eest.

(2) Lapse õiguste ja heaolu tagamise põhimõtete ja lastekaitsemeetmete kohaldamisel eriseaduse alusel lähtutakse eriseaduses sätestatud nõuetest, järgides käesoleva seaduse 2. peatükis sätestatud. Eriseaduses reguleerimata juhtumi korral lähtutakse käesolevas seaduses sätestatust.

(3) Käesolevas seaduses sätestatud haldusmenetlusele kohaldatakse haldusmenetluse seaduse sätteid, arvestades käesoleva seaduse erisusi.

§ 2. Seaduse eesmärk

Käesolev seadus kehtestatakse last väärtustava ning lapse arengut soodustava käitumise ja elulaadi kujundamiseks ühiskonnas, last toetava keskkonna loomiseks, lapse huvide esikohale seadmiseks, lapse elukvaliteedi parendamiseks, lapse igakülgse arengu toetamiseks ning tervist ja heaolu ohustavates tingimustes olevale lapsele õigeaegse ja asjakohase abi ja hoolduse tagamiseks kooskõlas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni lapse õiguste konventsiooni ja selle lisaprotokollidega (edaspidi *konventsioon*) ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta ja teiste asjakohaste õigusaktidega.

§ 3. Seaduse kohaldamisala

(1) Käesolevas seaduses sätestatud kohaldatakse riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste ametiasutustele ning nende ametiisikutele, avalik-õiguslikele ja eraõiguslikele juriidilistele isikutele ning füüsilistele isikutele, kes oma tegevuses puutuvad kokku laste ja lastekaitsega.

(2) Käesolev seadus peab lapseks iga alla 18-aastast isikut. Kui isiku vanus ei ole teada ja on põhjust arvata, et ta on alla 18-aastane, käsitatakse isikut lapsena, kuni ei ole tõendatud vastupidist.

2. peatükk

LAPSE ÕIGUSTE JA HEAOLU TAGAMINE

§ 4. Lapse heaolu

Lapse heaolu on lapse arengut toetav seisund, milles lapse füüsilised, tervislikud, psühholoogilised, emotsionaalsed, sotsiaalsed, kognitiivsed, hariduslikud ja majanduslikud vajadused on rahuldatud.

§ 5. Lapse õiguste ja heaolu tagamise põhimõtted

Lapse õiguste ja heaolu tagamisel tuleb lähtuda järgmistest konventsioonis sätestatud põhimõtetest:

- 1) igal lapsel on sünnipärane õigus elule, ellujäämisele ja arengule;
- 2) igal lapsel on õigus võrdsele kohtlemisele ilma igasuguse diskrimineerimiseta;
- 3) kõigis lapsi puudutavates ettevõtmistes tuleb esikohale seada lapse huvid;
- 4) igal lapsel on õigus iseseisvaks seisukohavõtuks kõigis teda puudutavates küsimustes ning õigus väljendada oma vaateid.

§ 6. Ennetamine

(1) Lapse õiguste ja heaolu tagamiseks tuleb ennetada lapse heaolu ja arengut ohustavaid riske. Ennetamine hõlmab last ohustavate olukordade ja sündmuste võimalikult varast märkamist ja neile reageerimist, sealhulgas lapse arengu- ja käitumisprobleemide, kasvukeskkonnas esinevate probleemide ja väärkohtlemise tuvastamist ning lapse heaolu ja arengut soodustavate kaitsetegurite suurendamist.

(2) Riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste ametiasutused peavad vastavalt võimalustele arendama välja meetmed lapse abivajaduse ennetamiseks ning olemasolevate probleemide vähendamiseks. Meetmed peavad lähtuma lapse vajadustest, toetama lapse ja teda kasvatavate isikute suhteid ja sotsiaalset toimetulekut ning olema kättesaadavad, õigeaegsed, tulemuslikud ja pikaajalise positiivse mõjuga.

§ 7. Lapsevanema ja last kasvatava isiku vastutus

(1) Lapse arengu ja kasvu loomulikuks keskkonnaks on perekond. Esmane vastutus lapse õiguste ja heaolu tagamise eest on lapsevanemal või last kasvataval isikul.

(2) Riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste ametiasutused ja nende ametiisikud ning avalik-õiguslikud ja eraõiguslikud juriidilised isikud peavad vastavalt oma pädevusele toetama lapsevanemat või last kasvatavat isikut lapse õiguste ja heaolu tagamisel.

§ 8. Koostöö

(1) Lapse õiguste ja heaolu tagamiseks peavad riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste ametiasutused ja nende ametiisikud ning avalik-õiguslikud ja eraõiguslikud juriidilised isikud tegema omavahel valdkondadeülevalt koostööd kõigi lastele suunatud meetmete planeerimisel, rahastamisel ja rakendamisel, kaasates sellesse lapsi, lapsevanemaid, last kasvatavaid isikuid, huvirühmi ja avalikkust.

(2) Välislepingu, Euroopa Liidu õigusakti või muu õigusakti alusel peavad riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste ametiasutused ja nende ametiisikud ning avalik-õiguslikud ja eraõiguslikud juriidilised isikud lapse õiguste ja heaolu tagamiseks tegema koostööd ja vajaduse korral kaasama teise riigi pädeva asutuse või selleks volitatud isiku.

§ 9. Teavitamine

Riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste ametiasutused ja nende ametiisikud ning avalik-õiguslikud ja eraõiguslikud juriidilised isikud peavad tagama elanikkonna teavitamise lastekaitsemeetmetest, pöörates erilist tähelepanu abivajava või hädaohus oleva lapse abistamiseks vajaliku teabe avalikustamisele.

3. peatükk LASTEKAITSE KORRALDUS

§ 10. Lastekaitse

Lastekaitse on lapse õiguste ja heaolu tagamiseks käesolevas seaduses sätestatud põhimõtteid järgivate tegevuste, toetuste, teenuste ja muu abi (edaspidi koos *meetmed*) kogum.

§ 11. Lastekaitse korraldamine

Lastekaitset korraldavad Vabariigi Valitsus, lastekaitse nõukogu, Sotsiaalministeerium, Sotsiaalkindlustusamet, maavanem ja kohaliku omavalitsuse üksused käesolevas seaduses sätestatud ülesannete alusel.

§ 12. Vabariigi Valitsuse ülesanne

Vabariigi Valitsuse ülesanne lastekaitse korraldamisel on asjakohaste õigusaktide eelnõude ja riiklike strateegiate väljatöötamine ja kinnitamine ning jätkusuutliku rahastamise tagamine.

§ 13. Lastekaitse nõukogu ülesanded

(1) Lastekaitse nõukogu on valitsuskomisjon, mille ülesanded on:

- 1) riigi lastekaitsepoliitika eesmärkide seadmine ja nende elluviimiseks vajalike tegevuste koordineerimine;
- 2) lapse heaolu tagamist ja lapse õiguste kaitset puudutavate ettepanekute esitamine Vabariigi Valitsusele ja teistele asjaomastele institutsioonidele;
- 3) valdkondadeüleseks lastekaitsealaseks ennetustegevuseks asjakohaste soovitude andmine.

(2) Lastekaitse nõukogu koosseisu, liikmete arvu ja töökorra kehtestab Vabariigi Valitsus korraldusega.

§ 14. Sotsiaalministeeriumi ülesanded

(1) Sotsiaalministeeriumi ülesanded lastekaitse korraldamisel on:

- 1) lastekaitsepoliitika väljatöötamine ja selle rakendamise koordineerimine;
- 2) Vabariigi Valitsusele laste ja perede olukorra kohta aruannete esitamine;
- 3) lastekaitse ja selle järelevalve riiklik koordineerimine;
- 4) rahvusvahelises lastekaitsepoliitika kujundamises ja koostöös osalemine;
- 5) lastekaitsealaste uuringute ja analüüside tegemise korraldamine ning lastekaitsemeetmete planeerimine ja arendamine;
- 6) lapse õiguste kaitseks ja heaolu tagamiseks juhiste, rakendussuuniste ja muude teabematerjalide väljatöötamine ning nendest avalikkuse teavitamine;
- 7) lastekaitsetöötajate täienduskoolituse korraldamine.

(2) Lastekaitsetöötajate täienduskoolituse tingimused ja korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega.

(3) Käesoleva paragrahvi lõike 1 punktides 5–7 nimetatud ülesannete täitmise võib halduslepinguga anda üle eraõiguslikule isikule.

§ 15. Sotsiaalkindlustusameti ülesanded

(1) Sotsiaalkindlustusameti ülesanded lastekaitse korraldamisel on riikliku lastekaitsepoliitika elluviimine, riiklike strateegiate rakendamine ning valdkondadeülese lastekaitsealase koostöö ja ennetuse koordineerimine.

(2) Sotsiaalkindlustusamet rakendab kohaliku omavalitsuse üksuse taotluse alusel järgmisi lapsi ja peresid toetavaid riiklikke meetmeid:

- 1) kohaliku omavalitsuse üksuse nõustamine lapse heaolu toetavate arengukavade koostamisel;
- 2) rahvusvaheliste lastekaitse üksikjuhtumite vahendamine kohaliku omavalitsuse üksusele ja sellealane kohaliku omavalitsuse üksuse nõustamine;
- 3) kohaliku omavalitsuse üksuse abistamine lastekaitse juhtumite lahendamisel;
- 4) kohaliku omavalitsuse üksuse toetamine lapsele või perele sobivate meetmete leidmisel olemasolevate riiklike meetmete hulgast.

(3) Sotsiaalkindlustusamet rakendab järgmisi lapsi ja peresid toetavaid riiklikke meetmeid:

- 1) rahvusvahelise lapsendamise korraldamine ja rahvusvahelise lapsendamise komisjoni teenindamine;
- 2) lastekaitsealase statistika kogumine;
- 3) riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuse ametiasutuste ja nende ametiisikute ning avalik-õiguslike ja eraõiguslike juriidiliste isikute ööpäevaringne nõustamine abivajava või hädaohus oleva lapse abistamiseks;
- 4) lastekaitsealase teavitustegevuse korraldamine;
- 5) kohaliku omavalitsuse üksuse lastekaitsetöötajate töönõustamise korraldamine;
- 6) lasteabitelefoni 116 111 pidamine;
- 7) riikliku ja haldusjärelevalve teostamine käesolevas seaduses sätestatud alustel.

(4) Käesoleva paragrahvi lõike 3 punktides 4–6 loetletud ülesannete täitmise võib halduslepinguga anda üle eraõiguslikule isikule.

§ 16. Maavanema ülesanne

Maavanema ülesanne lastekaitse korraldamisel maakonnas on riikliku järelevalve teostamine käesolevas seaduses sätestatud alustel.

§ 17. Kohaliku omavalitsuse üksuse ülesanded

(1) Kohaliku omavalitsuse üksuse ülesanded lastekaitse korraldamisel on:

- 1) lapse õiguste ja heaolu tagavate põhimõtete järgimine kohaliku omavalitsuse arengukavas;
- 2) lapse õigusi ja heaolu tagavate programmide ja projektide väljatöötamine ning nende rakendamine oma haldusterritooriumil last ohustavate riskide ennetamiseks ja vähendamiseks;
- 3) abivajavast lapsest teada saamisel viivitamata lapse abivajaduse hindamine ja lapse abistamiseks meetmete pakkumine;
- 4) perekonnast eraldatud lapsele ja tema perekonnale meetmete pakkumine;
- 5) kohaliku omavalitsuse üksuse hallatavate lasteasutuste sisehindamise üle teenistusliku järelevalve korraldamine;
- 6) lapse arengut toetava keskkonna loomiseks ning laste, lastega perede ja lapsi kasvatavate isikute toimetuleku parandamiseks oma haldusterritooriumil vajaliku teabe kogumine laste ja perede olukorra ning vajaduste kohta;
- 7) riikliku järelevalve teostamine käesolevas seaduses sätestatud alustel.

(2) Kohaliku omavalitsuse üksus peab looma tingimused lastekaitsetöö tegemiseks eesmärgiga tagada käesoleva paragrahvi lõikes 1 loetletud ülesannete täitmine. Kohaliku omavalitsuse üksuse juurde moodustatakse vajaduse korral nõuandva organina laste ja perede komisjon.

4. peatükk LASTEKAITSETÖÖTAJA JA LAPSEGA TÖÖTAV ISIK

§ 18. Lastekaitsetöötaja ja lapsega töötav isik

(1) Lastekaitsetöötaja on Sotsiaalkindlustusameti, maavalitsuse või kohaliku omavalitsuse üksuse ametnik, kes täidab talle käesolevas seaduses või muus õigusaktis sätestatud ülesandeid lapse õiguste ja heaolu tagamisel.

(2) Lapsega töötav isik on töös või kutsetegevuses lapsega vahetult kokku puutuv isik, samuti vabatahtlikus tegevuses, asendusteenistuses teenides, tööturuteenustel osaledes või praktikandina lapsega vahetult kokku puutuv isik.

§ 19. Lastekaitsetöötajale esitatavad nõuded

(1) Lastekaitsetöötajal peab olema erialane ettevalmistus ja kõrgharidus.

(2) Lastekaitsetöötaja peab hiljemalt kahe aasta möödumisel alates lastekaitsetöötajana teenistusse asumisest omandama sotsiaaltöötaja kutse spetsialiseerumisega lastekaitsele.

(3) Välisriigis omandatud kutsekvalifikatsiooni vastavuse käesoleva seaduse nõuetele otsustab Sotsiaalkindlustusamet välisriigi kutsekvalifikatsiooni tunnustamise seaduse alusel, arvestades käesolevast seadusest tulenevaid erisusi.

§ 20. Lastekaitsetöötajana ja lapsega töötava isikuna töötamise piirangud

(1) Lastekaitsetöötajana ja lapsega töötava isikuna ei tohi tegutseda isik, keda on karistatud või kellele on kohaldatud sundravi karistusseadustiku §-des 113, 114, 116, 133–133³, 141–145¹, 175, 175¹ või 178–179 sätestatud kuriteo eest, mille karistusandmed ei ole karistusregistrist karistusregistri seaduse kohaselt kustutatud või mille karistusandmed on karistusregistrist kustutatud ja kantud karistusregistri arhiivi.

(2) Lastekaitsetöötajana ja lapsega töötava isikuna ei tohi tegutseda isik, keda on karistatud või kellele on kohaldatud sundravi karistusseadustiku §-des 118, 121, 122, § 134 lõike 2 punktis 2, § 135 lõikes 2, § 136 lõikes 2, § 138¹ lõike 2 punktis 2, § 140 lõikes 2 või §-des 172–174, 180, 182, 182¹, 185, 187 või § 200 lõike 2 punktis 4 või 5 sätestatud kuriteo eest, mille karistusandmed ei ole karistusregistrist karistusregistri seaduse kohaselt kustutatud.

(3) Kui lastega töötamiseks käesoleva seaduse § 18 lõike 2 tähenduses on vajalik tegevusluba, on selle andmiseks õigustatud isik kohustatud jälgima käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 sätestatud piirangutest kinnipidamist.

5. peatükk LAPSE KOHTLEMISE PÕHIMÕTTED

§ 21. Lapse huvidest lähtumine

(1) Kõigi last mõjutavate otsuste vastuvõtmisel, vastu võtmata jätmisel ning otsuse kavandamisel eri võimaluste vahel valimisel (edaspidi koos *otsuste tegemine*) tuleb selgitada välja lapse huvid ning lähtuda otsuse tegemisel nendest kui esmatähtsast kaalutlusest.

(2) Lapse huvide väljaselgitamiseks tuleb:

1) selgitada välja kõik asjassepuutuvad lapse olukorra ja isikuga seonduvad asjaolud ning muu informatsioon, mis on vajalik, et hinnata otsuse mõju lapse õigustele ja heaolule;

2) selgitada lapsele kavandatava otsuse sisu ja põhjuseid, kuulata laps ära tema vanust ja arengutaset arvestades sobival viisil ning võtta lähtuvalt lapse vanusest ja arengutasemest tema arvamus arvesse ühe asjaoluna huvide väljaselgitamisel;

3) kõiki asjassepuutuvaid asjaolusid kogumis hinnates kujundada põhjendatud seisukoht lapse huvide kohta seoses kavandatava otsusega.

(3) Kui lapse huvid erinevad lapse arvamusest või muul põhjusel tehakse otsus, mis ei ühti lapse arvamusega, tuleb selgitada lapsele tema arvamuse arvestamata jätmise põhjuseid.

§ 22. Last kasvatava isiku ja lapsega töötava isiku kohustused

(1) Last kasvatav isik on lapsevanem või last tegelikult kasvatav isik.

(2) Lapse eest hoolitsemisel ja lapse kasvatamisel peavad last kasvatav isik ja lapsega töötav isik lapse vanust ja arengutaset arvestades:

1) arutama lapsega hooldus- ja kasvatusküsimusi, arvestades lapse võimete ja vajaduste suurenemisega iseseisvalt ja vastutusvõimeliselt tegutseda;

2) juhendama ja suunama last iseseisvalt tegutsema;

3) selgitama lapsele, kuidas hoida oma tervist ja ennast arendada ning kuidas vähendada riske ja ennetada ohtu.

(3) Last kasvatav isik ja lapsega töötav isik on kohustatud lapse abivajaduse ilmnemisel otsima abi ja vajaduse korral tegema koostööd lastekaitsetöötaja või teiste lapsega töötavate isikutega.

(4) Lapse abivajaduse ilmnemisel või selle kohta teate saamisel peab lapsega töötav isik viivitamata teavitama sellest last kasvatavat isikut.

§ 23. Alaealise avalikus kohas viibimise piirang

(1) Alla 16-aastaselt alaealisel on keelatud viibida ilma täiskasvanud saatjata avalikus kohas kell 23.00–6.00. 1. juunist kuni 31. augustini on alla 16-aastaselt alaealisel keelatud viibida ilma täiskasvanud saatjata avalikus kohas kell 24.00–5.00.

(2) Kohaliku omavalitsuse üksusel on õigus käesolevas paragrahvis sätestatud õist liikumispiirangut ajutiselt lühendada.

§ 24. Lapse väärkohtlemise keeld

(1) Lapse hooletusse jätmine, lapse vaimne, emotsionaalne, kehaline ja seksuaalne väärkohtlemine, sealhulgas lapse alavääristamine, hirmutamise ja kehaline karistamine, samuti lapse karistamine mis tahes muul viisil, mis ohustab tema vaimset, emotsionaalset või füüsilist tervist, on keelatud.

(2) Lapse väärkohtlemise ennetamiseks on lapse seaduslikul esindajal karistusregistri seaduse alusel õigus saada teavet teise isiku karistatuse kohta.

(3) Tegu ei ole lapse väärkohtlemisega käesoleva seaduse tähenduses, kui lapse käitumine kujutab otsust ja vahetut ohtu lapse enda või teiste isikute elule või tervisele ning seda ohtu ei ole võimalik vältida, sealhulgas vestluse, veenmise või suulise rahustamise teel, ja sellest tulenevalt tuleb last kasvataval isikul, lapsega töötaval isikul ja lastekaitsetöötajal lapse ohjeldamiseks kasutada füüsilist jõudu määral, mis ei tekita lapsele kehalisi, vaimseid ega emotsionaalseid kahjustusi ning riivab võimalikult vähe lapse õigusi ja vabadusi.

(4) Füüsilist jõudu tohib käesoleva seaduse tähenduses kasutada vaid lapse liikumise või liigutuste piiramiseks määral, mis on proportsionaalne ja vähim vajalik teda ähvardava või temast lähtuva ohu tõrjumiseks. Füüsilist jõudu ei ole lubatud kasutada karistuse eesmärgil.

§ 25. Vägivaldaga õhutava ja pornograafilise sisuga esemete levitamise keeld

(1) Julmust ja vägivaldaga õhutavate trükiste, filmide, heli- ja videosalvestiste ning esemete tootmine, demonstreerimine ja levitamine lastele on keelatud.

(2) Pornograafilise sisuga esemete, trükiste ja filmide tootmine, demonstreerimine ja levitamine lastele on keelatud.

6. peatükk ABIVAJAV LAPS

§ 26. Abivajav laps

Abivajav laps on laps, kelle heaolu on ohustatud või kelle puhul on tekkinud kahtlus tema väärkohtlemise, hooletusse jätmise või muu lapse õigusi rikkuva olukorra suhtes, ja laps, kelle käitumine ohustab tema enda või teiste isikute heaolu.

§ 27. Abivajavast lapsest teatamine

(1) Kohustus abivajavast lapsest teatada on kõigil isikutel, kellel on olemas teave abivajavast lapsest.

(2) Abivajavast lapsest tuleb viivitamata teatada kohaliku omavalitsuse üksusele või lasteabitelefoni 116 111.

(3) Abivajava lapse kohta teate vastu võtnud asutus või ametiisik, välja arvatud lapse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne kohaliku omavalitsuse üksus või selle lastekaitsetöötaja, on kohustatud teate viivitamata edastama lapse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgsele kohaliku omavalitsuse üksusele.

(4) Kui lapse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne kohaliku omavalitsuse üksus ei ole teada või seda ei ole võimalik välja selgitada, tuleb teade abivajavast lapsest viivitamata edastada selle kohaliku omavalitsuse üksusele, kus laps viibib.

(5) Abivajavast lapsest teatanud isikut ega teatamise fakti ei avalikustata, välja arvatud süüteo menetluses. Abivajavast lapsest teavitaval isikul on enda või oma perekonna kaitseks õigus jätta teavitamisel enda kohta andmed avaldamata.

§ 28. Abivajaduse hindamine

(1) Enne abivajavale lapsele sobiva meetme kohaldamist tuleb hinnata lapse abivajadust. Lapse abivajadust hindab lastekaitsetöötaja või lapsega töötav isik, välja arvatud vabatahtlikus tegevuses, asendusteenistuses teenides, tööturuteenustel osaledes või praktikandina lapsega vahetult kokku puutuv isik, kaasates selleks vajaduse korral asjaomase spetsialisti.

(2) Lapse abivajadust hinnates peab lastekaitsetöötaja või lapsega töötav isik andma hinnangu:

1) lapse füüsilisele, tervislikule, psühholoogilisele, emotsionaalsele, sotsiaalsele, kognitiivsele, hariduslikule ja majanduslikule seisundile;

2) last kasvatava isiku vanemlikele oskustele.

(3) Lastekaitsetöötaja või lapsega töötav isik peab lapse abivajaduse hindamisse kaasama lapse ja last kasvatava isiku või lasteasutuse, kus laps viibib.

§ 29. Abivajavale lapsele abi osutamine

(1) Abivajavale lapsele abi osutamine on lapse heaolu toetava meetme kohaldamine viisil, mis parandab lapse ja last kasvatava isiku vahelisi suhteid.

(2) Abi osutamisel tuleb rakendada võrgustikutööd, järgides juhtumikorralduse põhimõtteid sotsiaalhoolekande seaduses sätestatud korras.

(3) Kohaliku omavalitsuse üksus peab kümne päeva möödumisel abivajavast lapsest teada saamisest tegema otsuse juhtumikorralduse algatamiseks või algatamata jätmiseks või juhtumi edastamiseks pädevale ametiisikule.

(4) Juhtumikorralduse võib algatamata jätta ainult juhul, kui lapse abivajadus on võimalik rahuldada ühekordse meetmega.

(5) Kohaliku omavalitsuse üksus peab abivajava lapse abivajaduse hindamisel ja abi osutamisel välja selgitama ja dokumenteerima lapse arvamuse ning lisama selle lapsega seotud kohustuslikule juhtumiplaanile, kui eriseadus ei sätesta teisiti.

7. peatükk **HÄDAOHUS OLEV LAPS**

§ 30. Hädaohus olev laps

Hädaohus olev laps on laps, kes on oma elu või tervist ohustavas olukorras, ja laps, kelle käitumine ohustab tema enda või teiste isikute elu või tervist.

§ 31. Hädaohus olevast lapsest teatamine

(1) Kohustus hädaohus olevast lapsest teatada on kõigil isikutel, kellel on olemas teave hädaohus olevast lapsest.

(2) Hädaohus olevast lapsest tuleb viivitamata teatada hädaabinumbri 112.

§ 32. Hädaohus oleva lapse toimetamine ohutusse tingimustesse

(1) Hädaohus olevat last tuleb viivitamata abistada ning likvideerida selleks lapse elu või tervist ohtu seadnud olukord. Vajaduse korral võib hädaohus oleva lapse toimetada ohutusse tingimustesse kuni ohu möödumiseni, küsimata selleks lapse hooldusõigust teostava isiku nõusolekut.

(2) Kui lapse ohtu sattumine ei olnud põhjustatud lapse hooldusõigust teostava isiku tegevusest või tegevusetusest või temast tulenev oht on lõppenud, antakse hädaohus olev laps üle lapse hooldusõigust teostavale isikule.

(3) Hädaohus oleva lapse toimetab ohutusse tingimustesse lapse viibimiskoha järgse kohaliku omavalitsuse üksuse lastekaitsetöötaja või politsei korrakaitseaduse § 46 lõike 1 punktis 8 sätestatud alusel.

(4) Hädaohus olev laps paigutatakse ohutusse tingimustesse selleks sobivat teenust osutava sotsiaal-, tervishoiu- või haridusasutuse või isiku (edaspidi *teenuseosutaja*) või lapse jaoks turvalise isiku juurde sõltuvalt lapse olukorrast ja vajadustest.

(5) Kui hädaohus olevat last ei ole võimalik üle anda lapse hooldusõigust teostavale isikule, võib lapse ajutiselt paigutada teenuseosutaja juurde sobiva teenuse saamiseks või lapse jaoks turvalise isiku juurde järgmistel juhtudel:

1) lapse hooldusõigust teostava isiku nõusolekul;

2) kohaliku omavalitsuse üksuse lastekaitsetöötaja otsusel, kui lapse hooldusõigust teostav isik ei ole kättesaadav, või

3) Sotsiaalkindlustusameti lastekaitsetöötaja otsusel, kui lapse hooldusõigust teostav isik ei ole kättesaadav.

§ 33. Hädaohus oleva lapse ajutine perekonnast eraldamine

(1) Kohaliku omavalitsuse üksus või Sotsiaalkindlustusamet võib eraldada lapse perekonnast ja vajaduse korral määrata lapse ja vanema suhtluskorra enne hooldusõiguse piiramise

kohtumäärust, kui lapse jätmine perekonda või vanema ja lapse vaheline suhtlus ohustab lapse tervist või elu. Kohaliku omavalitsuse üksus või Sotsiaalkindlustusamet teeb otsuse hädaohus oleva lapse ajutiseks perekonnast eraldamiseks järgmistel juhtudel:

1) lapse ohtu sattumise on põhjustanud lapse hooldusõigust teostav isik oma tegevuse või tegevusetusega;

2) lapse hooldusõigust teostav isik keeldub lapse ajutisest paigutamisest teenuseosutaja juurde sobiva teenuse saamiseks.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud otsusega eraldatakse hädaohus olev laps perekonnast ja määratakse tema viibimiskoht ning vajaduse korral lapse ja vanema suhtluskord kuni 72 tunniks alates lapse perekonnast eraldamisest.

(3) Kohaliku omavalitsuse üksus või Sotsiaalkindlustusamet peab hindama lapse olukorda ja abivajadust ning käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud tähtaega arvestades pöörduma kohtusse hooldusõiguse ja vajaduse korral suhtlusõiguse piiramiseks perekonnaseaduses sätestatud alustel.

(4) Kui hädaohus olev laps tuleb ise või satub muul viisil teenuseosutaja juurde, peab teenuseosutaja viivitamata taotlema käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud otsust lapse ajutise perekonnast eraldamise kohta, kui talle on saanud teatavaks või tal on alust arvata, et lapse hooldusõigust teostav isik on põhjustanud lapse hädaohtu sattumise.

8. peatükk

PEREKONNAST ERALDATUD LAPSE KAITSE

§ 34. Perekonnast eraldatud lapse kaitse

(1) Kohaliku omavalitsuse üksus peab perekonnast eraldatud lapsele eestkostja valimisel, lapsendamiseks nõusoleku andmisel, kasuperekonna sobivuse hindamisel ja lapse asendushooldusele paigutamisel lähtuma lapse üleskasvatamise järjepidevusest, arvestades lapse etnilist, usulist, kultuurilist ja keelelist päritolu.

(2) Kohaliku omavalitsuse üksuse lastekaitsetöötaja koostöös last kasvatava isiku või lasteasutusega, kus perekonnast eraldatud laps viibib, on kohustatud andma lapsele teavet tema päritolu, perekonnast eraldamise põhjuste ja teda puudutavate edasiste hooldusküsimuste kohta ning võimaluse korral säilitama ja toetama perekonnast eemal viibiva lapse ja tema perekonna vahelisi suhteid.

(3) Õdede ja vendade lahutamine pärast perekonnast eraldamist võib olla vaid äärmuslik abinõu olukorras, kus nende kokkujäämine ohustab oluliselt nende heaolu või õigusi.

(4) Kohaliku omavalitsuse üksuse lastekaitsetöötaja koostab perekonnast eraldatud lapsele käesolevas seaduses nimetatud juhtumiplaani ning tagab selle perioodilise ülevaatamise ja vajaduse korral muutmise koostöös lapse ja last kasvatava isikuga.

9. peatükk

LASTEASUTUS

§ 35. Lasteasutus

Lasteasutus on riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse asutus, avalik-õiguslik või eraõiguslik juriidiline isik või füüsiline isik, kes seaduse või muude õigusaktide alusel osutab lastele sotsiaal-, haridus- või statsionaarseid tervishoiuteenuseid.

§ 36. Lasteasutuses viibiva lapse arvamuse ja kaebuse esitamise õigus

(1) Lasteasutuses viibival lapsel on õigus kellestki sõltumata võtta ühendust last kasvatava isiku, rahvastikuregistrisse kantud lapse elukoha järgse kohaliku omavalitsuse üksuse lastekaitsetöötaja ja õiguskantsleriga ning esitada neile lasteasutuse tegevuse kohta arvamusi ja kaebusi.

(2) Lasteasutus peab looma tingimused, mis aitavad tagada lapse käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud õigust.

(3) Lasteasutus peab tagama lapsele iseseisva ja sõltumatu võimaluse esitada lasteasutuse tegevuse kohta arvamusi ja kaebusi. Lasteasutus peab lapse arvamused ja kaebused registreerima ning andma lapsele nende kohta viivitamata asjakohast tagasisidet. Vajaduse korral tuleb ette näha muudatused lasteasutuse igapäevaelu korralduses või muus lapsele olulises eluvaldkonnas.

(4) Lasteasutus ei avalda lasteasutuse kohta arvamuse või kaebuse esitanud lapse isikut ega arvamuse või kaebuse esitamise fakti, välja arvatud süüteomenetluses.

§ 37. Lasteasutuse sisehindamine

(1) Lasteasutuse sisehindamine on tegevus, mille käigus hinnatakse lasteasutuse töökorraldust ja töökeskkonda ning tegevuste tulemuslikkust lapse õiguste ja heaolu tagamisel. Sisehindamise käigus selgitatakse välja lasteasutuse eesmärkide täitmist toetavad ja takistavad asjaolud ning analüüsitakse lasteasutuse tegevuse vastavust õigusaktidele.

(2) Lasteasutus peab viivitamata kõrvaldama sisehindamisel selgunud asjaolud, mis takistavad lapse õiguste ja heaolu tagamist.

(3) Lasteasutuse sisehindamist korraldab lasteasutuse juht.

10. peatükk RIIKLIK JA HALDUSJÄRELEVALVE

§ 38. Riikliku ja haldusjärelevalve teostamine

(1) Riiklikku järelevalvet käesoleva seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuete täitmise üle teostavad Sotsiaalkindlustusamet, maavanem, Tarbijakaitseamet ja kohaliku omavalitsuse üksus (edaspidi *korrakaitseorgan*).

(2) Sotsiaalkindlustusamet teostab riiklikku järelevalvet järgmiste käesoleva seadusega sätestatud nõuete täitmise üle:

1) paragrahvides 19–21, § 22 lõigetes 2–4, § 24 lõikes 3 ning §-des 27 ja 28 lapsega töötava isiku kohta sätestatud nõuded;

2) paragrahvi 29 lõigetes 2–5, §-s 31, § 32 lõigetes 1–4 ja lõike 5 punktides 1 ja 2 ning §-des 33 ja 34 kohaliku omavalitsuse üksuse kohta sätestatud nõuded;

3) paragrahvides 36 ja 37 sätestatud sotsiaalteenuseid, välja arvatud asenduskoduteenus ja riigi rahastatav lapsehoiuteenus, osutavate lasteasutuste kohta sätestatud nõuded.

(3) Maavanem teostab riiklikku järelevalvet käesoleva seaduse §-des 20 ja 21, § 22 lõigetes 2–4, § 24 lõikes 3, §-des 27 ja 28, § 29 lõigetes 2–5, § 34 lõigetes 2 ja 3 ning §-des 36 ja 37 asenduskoduteenus ja riigi rahastatava lapsehoiuteenus kohta sätestatud nõuete täitmise üle.

(4) Tarbijakaitseamet teostab riiklikku järelevalvet käesoleva seaduse §-s 25 sätestatud nõuete täitmise üle.

(5) Kohaliku omavalitsuse üksus teostab riiklikku järelevalvet käesoleva seaduse §-des 21 ja 22, § 23 lõikes 1 ning §-des 24, 27 ja 31 sätestatud nõuete täitmise üle.

(6) Haldusjärelevalvet käesoleva seaduse §-s 17 kohaliku omavalitsuse üksuse kohta sätestatud nõuete ning §-s 28, § 32 lõikes 3 ja lõike 5 punktis 2, § 33 lõigetes 1 ja 4 ning §-s 34 kohaliku omavalitsuse üksuse lastekaitsetöötaja kohta sätestatud nõuete täitmise üle teostab Sotsiaalkindlustusamet.

§ 39. Riikliku järelevalve teostamiseks lubatud erimeetmed

(1) Korrakaitseorgan võib käesolevas seaduses sätestatud riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada korrakaitseseaduse §-des 30–32 ja 49–52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseseaduses sätestatud alusel ja korras.

(2) Kohaliku omavalitsuse üksus võib lisaks käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud erimeetmetele käesolevas seaduses sätestatud riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada korrakaitseseaduse § 46 lõike 1 punktides 6 ja 8 sätestatud riikliku järelevalve erimeedet korrakaitseseaduses sätestatud alusel ja korras.

§ 40. Riikliku järelevalve teostamise erisused

(1) Kohaliku omavalitsuse üksuse või Sotsiaalkindlustusameti lastekaitsetöötajal on õigus valdusesse sisenemiseks ohukahtluse korral ohu väljaselgitamiseks.

(2) Kohaliku omavalitsuse üksuse lastekaitsetöötajal või muul kohaliku omavalitsuse üksuse nimetatud ametnikul on õigus teha last kasvatavale isikule ettekirjutusi abivajava lapse kaitseks ja kohustada last kasvatavat isikut tegema koostööd lastekaitsetöötajaga.

11. peatükk RAKENDUSSÄTTED

§ 41. Paragrahvide 19 ja 20 rakendamine

(1) Enne käesoleva seaduse jõustumist tööle asunud lastekaitsetöötaja peab käesoleva seaduse § 19 lõigetes 1 ja 2 sätestatud nõuded täitma hiljemalt 2022. aasta 1. jaanuariks.

(2) Enne käesoleva seaduse jõustumist tööle asunud lastekaitsetöötaja ja lapsega töötava isiku suhtes peavad käesoleva seaduse § 20 lõigetes 1–3 sätestatud nõuded olema täidetud hiljemalt 2017. aasta 1. jaanuariks.

§ 42. Eesti Vabariigi haridusseaduse muutmine

Eesti Vabariigi haridusseaduse § 7 lõike 2 punkt 7 tunnistatakse kehtetuks.

§ 43. Eesti Vabariigi lastekaitse seaduse kehtetuks tunnistamine

Eesti Vabariigi lastekaitse seadus tunnistatakse kehtetuks.

§ 44. Perekonnaseaduse muutmine

Perekonnaseaduses tehakse järgmised muudatused:

1) paragrahvi 135 lõige 4 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

”(4) Kui lapse jätmine perekonda ohustab lapse tervist või elu, võib valla- või linnavalitsus või Sotsiaalkindlustusamet lapse perekonnast eraldada enne kohtumäärust. Sellisel juhul peab valla- või linnavalitsus viivitamata esitama kohtule avalduse vanema hooldusõiguse piiramiseks lapse suhtes.”;

2) paragrahvi 165 lõige 4 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

”(4) Rahvusvahelist lapsendamist korraldab ja rahvusvahelise lapsendamise komisjoni teenindab Sotsiaalkindlustusamet.”.

§ 45. Sotsiaalhoolekande seaduse muutmise

Sotsiaalhoolekande seaduses tehakse järgmised muudatused:

1) paragrahvi 7 lõike 1 punkt 9 tunnistatakse kehtetuks;

2) seadust täiendatakse §-ga 18² järgmises sõnastuses:

”§ 18². Laste hoolekandeasutuse sisehindamine

(1) Laste hoolekandeasutuses tehakse sisehindamist. Sisehindamine on pidev protsess, mille eesmärk on tagada hooldusel viibiva lapse arengut toetavad tingimused ja asutuse järjepidev areng. Sisehindamise käigus hinnatakse pakutava hoolduse vastavust lapse eale ja seisundile ning asutuse töökorraldust ja juhtimist.

(2) Laste hoolekandeasutuse sisehindamist tehakse vähemalt üks kord kolme aasta jooksul.

(3) Laste hoolekandeasutuse sisehindamise korra kehtestab asutuse juht, esitades selle enne arvamuse andmiseks asutuse pidajale.”;

3) paragrahvi 21³ punkt 5 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

”5) käesoleva seaduse § 21¹ lõike 1 punktides 1 ja 2 nimetatud teenuse puhul on täidetud lastekaitseseaduse § 20 lõigetes 1–3 sätestatud nõuded.”;

4) paragrahvi 24 lõige 2 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

”(2) Kaasabi osutamiseks lastele, lastega perekondadele ja lapsi kasvatavatele isikutele luuakse maavalitsuses lastekaitseametniku ametikoht.”;

5) paragrahvi 24 lõige 3 tunnistatakse kehtetuks;

6) paragrahvi 25 lõiked 1–6 tunnistatakse kehtetuks.

§ 46. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku 11. osa 56. peatüki 3. jagu täiendatakse §-ga 563² järgmises sõnastuses:

”§ 563². Lapse perekonnast eraldamine

Seaduses sätestatud juhtudel ja korras võib lapse perekonnast eraldada ka kohtumääruseta, kui lapse perekonda jätmine ohustab lapse tervist või elu ja kohtumääruse saamine ei ole piisavalt kiiresti võimalik. Sel juhul tuleb esitada avaldus sellise arvestusega, et kohtul oleks võimalik avaldus lahendada 72 tunni jooksul alates lapse perekonnast eraldamisest lastekaitseseaduse §-s 33 sätestatud alustel.”.

§ 47. Seaduse jõustumine

(1) Käesolev seadus jõustub 2016. aasta 1. jaanuaril.

(2) Käesoleva seaduse § 19 jõustub 2020. aasta 1. jaanuaril.

(allkirjastatud digitaalselt)

Eiki Nestor
Riigikogu esimees

Tallinn, 19. november 2014